

Klausimai ir atsakymai dėl visuomenės teisės susipažinti su dokumentais

Dokumentas - 25/11/2022

Šio vadovo tikslas – pateikti informacijos ir gairių apie visuomenės teisę susipažinti su ES dokumentais ir apie tai, kaip ji taikoma ES institucijose, įstaigose, biuruose ir agentūrose. Vadove pateikiama vienuolika bendrųjų klausimų ir atsakymų, siekiant padėti tiems, kurie nori gauti dokumentų ar informacijos iš ES administracijos. Su kiekvienu klausimu ir atsakymu (-ais) vadove taip pat pateikiama galimybė susipažinti su išsamesne informacija apie taikomas taisykles ir tai, kaip jas aiškina teismai ir Europos ombudsmenas.

1. Kas yra visuomenės teisė susipažinti su ES dokumentais?

ES sutartyse ir ES pagrindinių teisių chartijoje visuomenei suteikiama teisė prašyti ES institucijų, įstaigų, biurų ir agentūrų (ES institucijų) turimų dokumentų kopijų. ES institucijos privalo suteikti galimybę susipažinti su prašomais dokumentais, išskyrus tam tikras Europos teisėje ir taisyklėse nustatytas aplinkybes (žr. 8 klausimą).

Daugiau informacijos apie visuomenės teisės susipažinti su dokumentais teisinį pagrindą (tik anglų kalba):

- Ar ES teisėje numatyta visuomenės teisė susipažinti su dokumentais?

2. Kaip visuomenės teisė susipažinti su dokumentais taikoma ES administracijai?

Bendrosios taisyklės, kuriomis įgyvendinama ši teisė, nustatytos Reglamente Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su ES dokumentais.

Reglamentas Nr. 1049/2001 tiesiogiai taikomas Europos Komisijai, ES Tarybai ir Europos Parlamentui, priėmusiems darbo tvarkos taisykles, kuriomis nustatoma, kaip jie taiko Reglamentą Nr. 1049/2001. Europos Vadovų Taryba taip pat taiko Reglamentą Nr. 1049/2001 ir atitinkamas ES Tarybos darbo tvarkos taisykles.

Kitos trys ES institucijos – ES Teisingumo Teismas, Europos Audito Rūmai ir Europos Centrinis Bankas – taiko atskiras taisykles, kurios skirtingu mastu skiriasi nuo Reglamento Nr. 1049/2001, tačiau iš esmės juo yra paremtos.

Išsamesnė informacija apie įvairias ES institucijoms, įstaigoms, organizacijoms ir agentūroms taikomas taisykles (tik anglų kalba):

- Kokios taisyklės taikomos ES institucijoms?

- Kokios taisyklės taikomos ES įstaigoms?

- Kokios taisyklės taikomos ES agentūroms?

- ES biurams taikomos taisyklės

- Ar visuomenės teisė susipažinti su dokumentais taikoma Euro grupei?

- Ar yra kitų taisyklių, reglamentuojančių visuomenės teisę susipažinti su dokumentais?

3. Kas gali pateikti paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentais?

Bet kuris ES pilietis, ES valstybėje narėje gyvenantis asmuo arba ES valstybėje narėje registruotas juridinis asmuo (pvz., įmonė, organizacija ar asociacija) turi teisę prašyti, kad jam būtų leista susipažinti su ES dokumentu.

Institucija turi teisę prašyti pateikti jūsų kontaktinius duomenis, kad galėtų išnagrinėti jūsų paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentu, taip pat patikrinti, ar esate ES gyventojas arba pilietis.

Išsamesnė informacija apie tai, kas gali pateikti paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentais (tik anglų kalba).

- Kas gali prašyti ES institucijos, įstaigos, biuro ar agentūros leisti susipažinti su dokumentu?
- Ar asmuo, teikdamas paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentu, turi nurodyti, kas jis yra?

4. Su kokiais dokumentais visuomenė gali prašyti galimybės susipažinti?

Terminas „dokumentas“ reiškia bet kokią turinį (žodžius, skaičius, simbolius, kompiuterinius kodus, paveikslėlius, garsus) bet kokių formatu (pavyzdžiui, popierinius ar elektroninius dokumentus, elektroninius laiškus, tekstines žinutes, garso, vaizdo ar garso ir vaizdo įrašus). Visuomenės teisė susipažinti su dokumentais taikoma dokumentams, susijusiems su institucijos atsakomybės sričiai priskiriama politika, veikla ir sprendimais. Pagal Reglamentą Nr. 1049/2001 visos institucijos privalo tvarkyti turimų dokumentų registrą.

Asmenys gali prašyti leisti susipažinti su jiems žinomais egzistuojančiais dokumentais, tačiau taip pat gali prašyti leisti susipažinti su bet kokiais institucijos turimais dokumentais, susijusiais su konkrečiu apibrėžtu klausimu, nežinodami tikslaus atitinkamų dokumentų aprašymo. Nors prašomų dokumentų kiekis neribojamas, pagal Reglamentą Nr. 1049/2001 ES institucijos gali atsisakyti nagrinėti paraišką dėl labai didelės apimties dokumentų arba labai didelio jų skaičiaus. Tačiau tokiais atvejais jos pirmiausia turėtų pabandyti rasti teisingą sprendimą kartu su asmeniu, prašančiu galimybės susipažinti su dokumentais.

Išsamesnė informacija apie tai, kam taikoma ši visuomenės teisė (tik anglų kalba).

- Ką reiškia sąvoka „dokumentas“ visuomenės teisės susipažinti su dokumentais kontekste?
- Ar svarbus dokumento dalykas?
- Ar visuomenės teisė susipažinti su dokumentais taikoma dokumentams, esantiems ES darbuotojo darbinio el. pašto paskyroje?
- Ar visuomenės teisė susipažinti su dokumentais taikoma mobiliuoju telefonu siunčiamiems tekstiniams ar tiesioginiams pranešimams?
- Kaip sužinoti, ar institucija turi dokumentą?
- Ką daryti, jei institucija primygtinai teigia, kad prašomo dokumento nėra arba jo nebeturi?
- Ar ribojamas prašomų dokumentų skaičius?
- Kokios taisyklės taikomos įslaptintiems dokumentams?
- Kuo skiriasi visuomenės teisė susipažinti su dokumentais ir teisė susipažinti su byla?

5. Kokiomis kalbomis galima pateikti paraišką ir gauti dokumentus?

Asmenys gali pateikti paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentais bet kuria iš 24 oficialiųjų ES kalbų, o institucija privalo atsakyti šia kalba. Kai institucija suteikia galimybę susipažinti su dokumentu, ji atskleidžia dokumentą ta kalba (-omis), kuria (-iomis) jis egzistuoja, tačiau neprivalo jo išversti.

Išsamesnė informacija apie kalbų politiką, taikomą paraiškoms dėl galimybės susipažinti su dokumentais (tik anglų kalba).

- Jei institucija suteikė galimybę susipažinti su dokumentu viena kalba, ar pareiškėjas turi teisę gauti vertimą?
- Jei paraiška pateikta viena iš oficialiųjų ES kalbų, ar ES institucija, įstaiga, biuras ar agentūra

gali atsakyti kita kalba?

6. Kokia yra paraiškos dėl galimybės susipažinti su dokumentais pateikimo tvarka ir terminai? Asmenys turi raštu pateikti paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentais. Kai kuriose institucijose yra įdiegtos paraiškų nagrinėjimo internetinės formos arba portalai, kurie gali padėti greičiau išnagrinėti paraiškas. Pateikdami paraišką asmenys turėtų nurodyti informaciją apie savo tapatybę ir pageidaujamus dokumentus.

Gavusios paraišką, institucijos paprastai turėtų patvirtinti jos gavimą. Įstaigos privalo atsakyti per 15 darbo dienų nuo paraiškos užregistravimo dienos, išskyrus atvejus, kai reikia patikslinti paraišką. Kai gaunamos sudėtingos arba didelės apimties paraiškos, institucijos gali pratęsti terminą 15 dienų.

Jei institucija atsisako suteikti galimybę susipažinti su dokumentu, remdamasi viena iš Reglamente Nr. 1049/2001 nustatytų išimčių (žr. 8 klausimą), asmuo gali prašyti, kad institucija peržiūrėtų savo sprendimą (pateikdamas „kartotinę paraišką“). Taikomas tas pats terminas kaip ir pirminei paraiškai.

Jei institucija ir toliau laikosi savo sprendimo atsisakyti suteikti galimybę susipažinti su dokumentais (arba neatsako per taikomą laikotarpį), asmenys gali kreiptis į Europos ombudsmeną arba ES teismus (žr. 7 klausimą).

Išsamesnė informacija apie paraiškų dėl galimybės susipažinti su dokumentais pateikimo tvarką ir terminus (tik anglų kalba).

- Ar galima paraišką pateikti el. paštu?
- Per kiek laiko bus priimtas sprendimas?
- Kokią informaciją pareiškėjas turėtų pateikti paraiškoje?

7. Kokiomis aplinkybėmis ES institucija, įstaiga, biuras ar agentūra gali atsisakyti suteikti galimybę susipažinti su dokumentais?

Reglamente Nr. 1049/2001 nustatytos tam tikros išimtinės aplinkybės, kuriomis ES institucija gali atsisakyti leisti susipažinti su dokumentais (reglamento 4 straipsnis). Šios išimtys apima atvejus, kai institucija mano, kad atskleidus informaciją būtų pakenkta viešajam interesui tam tikrose jautriose srityse arba būtų pažeistas asmenų privatumas (atitinka ES duomenų apsaugos teisę). Išimtys taip pat taikomos siekiant apsaugoti vykstančias sprendimų priėmimo procedūras, teisine procedūras arba komercinius interesus.

Remdamasi šiomis išimtimis, kad nebūtų leista susipažinti su dokumentais, institucija turi įrodyti, kad nėra viršesnio viešojo intereso, kuris pateisintų dokumentų atskleidimą.

Išsamesnė informacija apie tai, kaip ir kada galima atsisakyti leisti susipažinti su dokumentais (tik anglų kalba).

- Dėl kokių priežasčių galima atsisakyti leisti susipažinti su dokumentais?
- Kiek išsamūs turi būti institucijos argumentai, pagrindžiantys atsisakymą leisti susipažinti su dokumentu?
- Kaip dokumentų prašantys asmenys gali patikrinti, ar nurodytos atsisakymo leisti susipažinti su dokumentais priežastys yra pagrįstos, jei nėra galimybės susipažinti su dokumentais?
- Kas yra „viešasis interesas“ atskleidžiant informaciją, kada juo galima remtis ir kada dėl jo galima leisti susipažinti su dokumentais?

- Ar nagrinėjant paraiškas dėl galimybės susipažinti su dokumentais svarbus laikotarpis?
- Ar ES institucija, įstaiga, biuras ar agentūra gali atsisakyti leisti susipažinti su dokumentu, apimančiu informaciją, kuri jau yra vieša?
- Ką reiškia išimtis dėl „visuomenės saugumo“ ir „gynybos ir karinių“ reikalų?
- Ką reiškia išimtis dėl tarptautinių santykių apsaugos?
- Ką reiškia išimtis dėl ES ar valstybės narės finansų, pinigų ar ekonominės politikos apsaugos?
- Ką reiškia išimtis dėl asmens duomenų apsaugos? Ar galima susipažinti su dokumente esančiais asmens duomenimis?
- Ką reiškia išimtis dėl komercinių interesų apsaugos?
- Ką reiškia išimtis dėl teisinės pagalbos ir teismo proceso apsaugos?
- Ką reiškia išimtis dėl audito, inspekcijų ir tyrimų tikslų apsaugos?
- Ką reiškia išimtis dėl vidaus sprendimų priėmimo apsaugos? Kaip šis interesas gali būti pažeistas atskleidžiant dokumentus?
- Kas yra „teisės aktai“ ir kokios taisyklės taikomos tokiems dokumentams?
- Ar trečioji šalis, kuri pateikė dokumentą ES institucijai, įstaigai, biurui ar agentūrai, gali vetuoti dokumentų atskleidimą?
- Ar valstybė narė, kuri pateikė dokumentą ES institucijai, įstaigai, biurui ar agentūrai, gali vetuoti dokumento atskleidimą?

8. Ką daryti, kai atsisakoma patenkinti paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentais? Kokia yra sprendimų atsisakyti leisti susipažinti su dokumentais apskundimo tvarka? Asmenys gali pateikti skundą Europos ombudsmenui, jei institucija, atlikusi peržiūrą (priėmusi kartotinį sprendimą), visiškai ar iš dalies atmetė jų paraišką arba į ją neatsakė per nustatytą terminą. Ombudsmenas siekia kuo greičiau išnagrinėti tokius skundus ir šiuo tikslu taiko paspartintą skundų nagrinėjimo procedūrą. Ombudsmenas turi teisę tikrinti ginčijamus dokumentus ir gali pateikti rekomendaciją, kad dokumentai būtų atskleisti.

Asmenys taip pat gali kreiptis į ES teismus, jei institucija, atlikusi peržiūrą, visiškai ar iš dalies atmetė jų paraišką.

Išsamesnė informacija apie apeliacinį procesą (tik anglų kalba).

- Kas nutinka, jei ES institucija, įstaiga, biuras ar agentūra atsisako leisti susipažinti su dokumentais?
- Kas nutinka, jei pirminis sprendimas paliekamas galioti pateikus paraišką dėl peržiūros („kartotinę paraišką“)?
- Kas nutinka, jei institucija apskritai neatsako į paraišką?

9. Kokios taisyklės taikomos informacijai apie aplinką?

Galimybę gauti informaciją ir dokumentus, visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus ir teisę kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais tarptautiniu lygmeniu reglamentuoja vadinamoji Orhuso konvencija (1998 m.), kuri yra privaloma ES institucijoms ir įtraukta į ES teisę. Manoma, kad visuomenė ypač suinteresuota skaidrumu, susijusiu su informacija apie aplinką ir sprendimų priėmimu, o tokia informacija turėtų būti lengvai prieinama. ES institucijos vis dar gali remtis Reglamente Nr. 1049/2001 numatytais išimtimis, kad atsisakytų leisti susipažinti su informacija, tačiau šios išimtys turi būti aiškinamos siaurai, atsižvelgiant į viešąjį interesą, kuris užtikrinamas atskleidžiant informaciją.

Išsamesnė informacija apie galimybę susipažinti su informacija apie aplinką (tik anglų kalba).

- Kokios taisyklės taikomos galimybei susipažinti su informacija apie aplinką?

10. Ar dokumentai, kurie buvo atskleisti gavus paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentais, yra skelbiami?

Tai, kad institucija privalo atskleisti dokumentą pareiškėjui, nereiškia, kad institucija turi pareigą aktyviai skelbti dokumentą. Tačiau institucijos turi pareigą kuo plačiau leisti tiesiogiai susipažinti su dokumentais, pavyzdžiui, skelbti juos savo interneto svetainėse ir (arba) viešuose dokumentų registruose.

Asmenys, kuriems leista susipažinti su dokumentais, gali juos skelbti, išskyrus atvejus, kai institucija nurodo, kad būtina taikyti apribojimus, pavyzdžiui, jei dokumentui taikomos autorių arba kitos intelektinės nuosavybės teisės.

Išsamesnė informacija apie dokumentų, su kuriais visuomenei leidžiama susipažinti, paskelbimą (tik anglų kalba).

- Kaip galimybės visuomenei susipažinti su dokumentais taisyklės sąveikauja su dokumentų skelbimo taisyklėmis?

- Ar pareiškėjas, pateikęs paraišką dėl galimybės susipažinti su dokumentu ir gavęs tą dokumentą, gali jį paskelbti?

11. Kokios taisyklės taikomos „įslaptintiems“ dokumentams?

Neskelbtini dokumentai gali būti laikomi įslaptintais siekiant apsaugoti esminius ES interesus, ypač viešojo saugumo, gynybos ir karinių reikalų srityse. Pagal Reglamentą Nr. 1049/2001 asmenys gali prašyti leisti susipažinti su įslaptintais dokumentais. Tokias paraiškas gali nagrinėti tik asmenys, turintys leidimą susipažinti su tokiais dokumentais, o institucija neprivalo patvirtinti, kad neskelbtinas dokumentas apskritai egzistuoja.

Išsamesnė informacija apie įslaptintus dokumentus (tik anglų kalba).

- Kokios taisyklės taikomos įslaptintiems dokumentams?